

At *queere* flersprogethed og migration

Af TOMMASO M. MILANI, KRISTINE
KØHLER MORTENSEN & EREZ LEVON

Abstract

Milani, Tommaso M., tommaso.milani@gu.se, Professor, Department of Swedish, University of Gothenburg; *Mortensen, Kristine Køhler*, kristine.mortensen@gu.se, Postdoctoral Fellow, Department of Swedish, University of Gothenburg; *Levon, Erez*, ezez.levon@csls.unibe.ch, Professor, Center for the Study of Language and Society, University of Bern: "At *queere* flersprogethed og migration." *Språk och stil* 31:1, 2021, pp. 201–229.

This article seeks to partly redress the ways in which sexuality has been overlooked in multilingualism scholarship, especially in the Nordic countries. We do so by *queering* multilingualism in contexts of migration in two seemingly different contexts, Denmark and Israel, which however share a commonality: they are both widely recognized as 'liberal' countries with regard to sexuality. Through analysis of an eclectic corpus of data encompassing news reports, educational material and documentaries, we illustrate problematic language ideological ties that link certain languages – Danish and Hebrew – to notions of sexual liberation and freedom while associating other languages such as Arabic with intolerance and sexual backwardness. We also show the existence of sexual double standards: Denmark has a self-perception as being a nation that safeguards sexual tolerance. However, there are compulsory courses in Danish sexual morality for migrants. Taught in Danish, these courses are based on the belief that there are special rules for sexuality, which migrants must learn to demonstrate that they 'fit in'. Similarly, Israel has important legislation that recognizes the rights of sexual minorities and has succeeded in marketing itself as an attractive LGBT tourist destination. However, this alleged paradise of sexual liberation is not equally accessible to all who identify as queer. Paradoxically, queer Palestinian men from the West Bank are forced to hide themselves in the gay bubble, Tel Aviv.

Keywords: Denmark, *frisind*, Israel, language ideology, migration, multilingualism, queer theory.

Forskning i flersprogethed har udviklet sig til et omfattende forskningsfelt, ikke mindst i de nordiske lande (Hyltenstam, Axelsson & Lindberg 2012 s. 7), hvor en række undersøgelser har fremhævet psykolingvistiske, sprogstrukturelle, pædagogiske og sociolingvistiske faktorer i samspillet mellem forskellige sprog på individuelt og samfundsmæssigt niveau. Bidragene til denne specielle udgave af *Språk och stil*, der er dedikeret til temaet flersprogethed, er i sig selv et tegn på feltets bredde. Imidlertid har seksualitet befundet sig i udkanten af den videnskabelige produktion om flersprogethed, især i de nordiske lande (se

dog Winlund 2019 og Lanker 2020). På denne baggrund er formålet med vores artikel delvis at udfylde dette hul ved at *queere* flersprogethed.

Men hvad indebærer det at *queere* flersprogethed? Vi går mere i detaljer omkring queer-teori i afsnittet herunder. Indledningsvis vil vi fremhæve en almenkendt definition af *queer* som en kritisk position, der »afviser en minoritetsbaseret tolerancelogik eller simpel politisk interesse-repræsentation til fordel for en mere gennemgående *modstand mod normalitetens regimer*« (Warner 1993 s. xxvi, kursiv tilføjet)¹. At foretage en sådan queer modstand har to konsekvenser for sprogvidenskabelig forskning:

- (1) På et analytisk niveau vedrører den queer handling ikke alene sprog i relation til ikke-normative seksualiteter men skal ses som et bredere projekt, der har til formål kritisk at undersøge sprog i relation til alle former for seksualiteter – selv den normative heteroseksualitet. Med sprog mener vi her både *sprogbrug i samtalen*, for eksempel hvordan talere skifter mellem forskellige sprog for at konstruere forskellige seksuelle identiteter, og *sprogbrug i medierne*, for eksempel hvordan dagspressen bruger visse sprogudtryk (og ikke andre) til at repræsentere mennesker, begivenheder og processer i forhold til seksualitet.
- (2) På et metodologisk niveau medfører den queer handling, at man skifter fokus og bevæger sig væk fra nogle af de centrale empiriske fokusområder inden for flersprogethed. Det vil konkret sige, at man må bevæge sig væk fra et fokus på eksempelvis elever, sprogtilegnelse og sprogpolitik, og i stedet have fokus på andre typer af deltagere og data. Det kan for eksempel være medietekster: interview med politikere i dagspressen, dokumentarer eller en blanding af en række data fra forskellige sammenhænge.

Med det i tankerne kan man overveje hvad queeringen af flersprogethed bør fokusere på. Som relevante analytiske kontekster foreslår Cashman (2018) at »studiet af krydsningen mellem seksualitet og tosprogethed kan og bør indeholde forskning i en lang række af sproglige kontekster og inkludere et varieret spektrum af forskningsdeltagere, data og analytiske tilgange« (s. 1). Dog opfordrer Cashman først og fremmest til, at fremtidig forskning retter opmærksomheden mod »migranter og asylansøgere sproglige erfaringer, og hvordan disse erfaringer kan komplicere de processer, der i mange tilfælde

¹ Alle citater på engelsk er oversat til dansk af en af forfatterne.

allerede er belastede af utallige komplikationer, frustrationer og dehumaniserende bureaukrati« (Cashman 2018 s. 12). Hertil vil vi tilføje behovet for kritisk at undersøge, hvorvidt, og på hvilken vis, stater skaber *seksualitetsregimer*, dvs. forståelsesrammer, der foreskriver hvilke seksuelle normer, man bør følge for at blive betragtet som en »god« indvandrer og en »god« statsborger.

På baggrund af dette præsenterer vi i denne artikel en kritisk analyse af de måder, hvorpå sprog har været knyttet til seksualitet (heteroseksualitet og samkønnet begær) i to tilsyneladende forskellige migrationskontekster: Danmark og Israel. Disse to kontekster har vi valgt, da de har *ét fælles træk*. Begge steder er bredt anerkendte som »liberale« lande hvad angår seksualitet (både hetero- og homoseksualitet). På den ene side ser vi i Danmark, hvordan betegnelsen »frisind«, herunder seksuel frigjorthed, er valgt i et nyligt regeringsledet projekt som en af ti nøgleværdier, der udgør essensen af danskhed. På den anden side ser vi, hvordan der i Israel er blevet dyrket en selv fremstilling som et paradis for seksuel frigjorthed i Mellemøsten gennem markedsføringskampagner om »sexede« kvinder i militæret samt afholdelsen af den velbesøgte Tel Aviv Pride festival. Til trods for forskelligheder deler Danmark og Israel altså et offentligt image af at være *seksuelt progressive lande*. Vi nævnte tidligere, at et queer-perspektiv har til formål kritisk at undersøge alle former for seksualitet, både heteroseksualitet og samkønnet begær. Gennem fokus på Danmark og Israel er vores mål her at queere, hvordan seksuel progressivitet udspringer sig på det statslige makroniveau i tilfældet med *heteroseksualitet* i Danmark og på det individuelle mikroniveau af menneskelig interaktion i faldet med *samkønnet begær* i Israel.

I tråd med vores queer modstand mod metodologisk dogmatik (se ovenfor) analyserer vi en række tekster: interviews med politikere i mainstream-medier, en lærebog og en dokumentar. Det er klart, at disse tekster er resultaterne af forskellige produktionsprocesser, hvor en række sociale aktører er involveret (f.eks. journalister, redaktører, instruktører, fotografer osv.) med at træffe bestemte valg om, hvem og hvad der skal repræsenteres, og hvordan det skal gøres. Fra et sprogligt perspektiv skal det fremhæves, at disse sociale aktører har en mængde af sproglige ressourcer til rådighed, såsom forskellige navne på én og samme referent (f.eks. homo, bøsse, queer) eller forskellige sprog, som kan formidle ét og samme budskab. De sociale aktører foretager denne type valg, hver gang de producerer en tekst. Uanset om de er bevidste eller ej, er disse valg aldrig tilfældige, men afhænger af de konnotationer, som gennem tiden er blevet knyttet til de sproglige ressourcer. De sproglige valg har altså ideologiske implikationer, og i denne artikel analyserer vi konnotationerne i

relation til seksualitet. Vi vender tilbage til det ideologiske aspekt af sprogbrug i slutningen af afsnittet nedenfor.

Fra et socialt, politisk og kulturelt synspunkt udgør medietekster vigtige data, fordi de konstituerer prismen, der »reflekterer deres tid og [...] repræsentationer af bestemte produktionskontekster« og dermed kan »bidrage til forståelsen af tidligere tiders og nutidige udviklinger af sociale udtryksformer« (Pollak 2008 s. 77). Med dokumentar- og nyhedsreportagegenrens særlige aura af sandhed, objektivitet og troværdighed spiller den i særlig høj grad »en væsentlig rolle i produktionen og reproduktionen af samfundsmæssige billeder og i udformningen, bekræftelsen eller anfægtelsen af verdensanskuelser« (s. 77).

Før vi dykker ned i en mere detaljeret analyse af data, vil vi forklare, hvad vi mener med den analytiske handling *at queere*.

1 At queere som politisk hermeneutik

Historisk set er ordet *queer* blevet anvendt som nedsættende i engelsksprogede kontekster, men har sidenhen gennemgået en betydningsforandring. I slutningen af 1980'erne begyndte betegnelsen at blive anvendt positivt som en insider-gruppemarkør. Denne anvendelse havde til formål at overvinde den kønsbaserede splittelse, som fulgte med eksisterende kategorier som bøsser og lesbiske og i stedet skabe en bredere sammenhæng, der kunne inkludere enhver, der modsatte sig normaliteten uafhængigt af kønnet og seksuel (selv)identifikation. Som det provokerende indkapsles i det engelsksprogede slogan »not gay as in happy but queer as in fuck you«, markerer queer også et brud med en bestemt form for politik, der stiler efter at opnå anerkendelse for seksuelle minoriteter på basis af deres identiteter. I stedet indføres en mere radikal aktivisme, som er mindre optaget af accept, inklusion og det at passe ind og mere fokuseret på eksplicit at udfordre, hvad der opfattes som »normalt«.

I den akademiske verden kobledes det oprindelige skældsord queer sammen med det betydeligt mere respektable ord *teori* (Kulick 2005) i en form for hermeneutik, der ultimativt satte sig imod enhver fast definition og således ophævede sin egen essens som teori. Denne modstand mod præcise kategoriseringer viser sig igen og igen i de grundlæggende tekster for det felt, der senere er gået hen og fået betegnelsen *queer studies*. Her er queer beskrevet som »alt hvad der er imod det normale, det legitime, det dominerende. Der er ikke noget bestemt, hvortil det nødvendigvis refererer. Det er en identitet uden essens.« (Halperin

1995 s. 61–62). Men hvis det er tilfældet, hvordan kan queer så operationaliseres som en analytisk tilgang på en produktiv måde?

Jagose tilbyder en mere anvendelig definition af queer-teori som et kritisk projekt, der sætter spørgsmålstejn ved »normative cementeringer af køn og seksualitet – og som konsekvens deraf er kritisk overfor alle de versioner af identitet, samfund og politikker, der opfattes som naturligt opståede ud af sådanne cementeringer« (Jagose 1996 s. 99). Dette citat indkapsler to nøgleelementer, som i vores opfattelse er grundlæggende for, hvad der tæller som queer undersøgelser og danner således grundlaget for denne artikel.

For det første, til trods for i udgangspunktet at anskue køn (biologisk og socialt) og seksualitet som adskilte kategorier, antager queer-teori, at disse konstruktioner er socialt sammenvævede på en sådan måde, at de har udviklet et »unikt forhold« (Sauntson 2008 s. 274) til hinanden. Det betyder, at den queer tilgang forsøger at fremhæve, hvordan biologisk køn (dikotomien mellem hunkøn og hankøn baseret på reproduktive organer) kobles sammen med socialt køn (modsetsningsforholdet mellem kvinder og mænd på basis af feminitet og maskulinitet), og hvordan disse modsatspar yderligere er det fundament, hvorpå heteroseksualitet hviler (jf. Butler 1999 [1990] s. 194). Kort sagt, undersøger queer-teori de måder, hvorpå feminine kvindekroppe og maskuline mandekroppe igen og igen reproduceres som ideelle modsætninger, der tiltrækker hinanden. Butler (1999 [1990]) minder os desuden om, at den binære kønsopdeling kvinde/mand ikke er en selvindlysende videnskabelig sandhed, men i sig selv en kulturel konstruktion. Når sundhedspersonale i forbindelse med en graviditetsscanning eller fødsel udtaler: »det er en pige!« eller »det er en dreng!«, fungerer disse udsagn ikke blot som harmløse beskrivelser af den kropslighed, de ser foran sig. Sagt på en anden måde, de er ikke konstativer i Austins forstand men derimod performativer, idet de anråber den lille krop og trækker den igennem den sproglige kategori af pronomenerne hun/han. Ved at gøre dette, realiseres et særligt regelsæt og nogle meget tydelige forventninger om, hvordan denne kropslighed skal se ud, tænke og opføre sig igennem sin livsbane. Hvad der er interessant er, at læger og jordemødre sjældent med glæde siger »det er interkøn!«. De angiveligt naturlige dimorfe biologiske køn opretholdes nemlig kulturelt igennem en udbredt praksis for kirurgiske indgreb ved enhver form for genitale variationer, der ikke passer ind i den binære penis/vagina-opdeling.

For det andet har fokuset på »normative cementeringer« i Jagoses (1996) definition ført til en øget interesse for de mere eller mindre subtile måder, hvorpå heteronormativitet fungerer. Der er her tale om »de strukturer, insti-

tutioner, relationer og handlinger, der promoverer og producerer heteroseksualitet som naturligt, selvindlysende, ønskeligt, privilegeret og nødvendigt« (Cameron og Kulick 2003 s. 55). Det er væsentligt at understrege, som flere studier har gjort det, at heteronormativitet kommer i forskellige former i forskellige kontekster og kontrollerer ikke alene det, der falder udenfor heteronormativiteten som LGBTQ-identiteter og -begærsretninger, men ligeledes bestemte former for heteroseksualitet – såsom det promiskuøse, polyamorøse osv. Som det eksempelvis er tilfældet i Danmark skal seksualitet være fri men ikke ukontrolleret. Vigtigst er, at normaliseringen af heteroseksualitet og den medfølgende normativitet ikke er de eneste mål for queer kritik. Som forskningsverdens kontrære, uopdragne barn har queer forskning også udforsket processer, hvorigennem samkønnet begær og praksisser inkorporeres i det normale (se især McCormick 2019). Når alt kommer til alt, er det ikke alt, der glitrer, som er queer!

I denne sammenhæng er betegnelsen *homonormativitet* blevet udviklet som betegnelse for de måder, hvorpå bøsers og lesbiskes normer og erfaringer opfattes som metonymisk repræsentative for et bredt udsnit af kønnede og seksuelle forskelligheder. En sådan forenkling fører til en fejltagtig fremstilling og misrepræsentation af blandt andet transkønnedes oplevelser (Stryker 2008). Inden for de seneste år er homonormativitet dog »blevet en kritisk fancy term i andre sammenhænge« (Stryker 2008 s. 149), hvor den henviser til:

En politik, der ikke udfordrer dominerende heteronormative antagelser og institutioner, men opretholder og støtter disse samtidigt med at give løfte om muligheden for en demobiliseret homoseksuel vælgerkreds og en privatiseret, apolitisk homoseksuel kultur forankret i hjemlighed og forbrug (Duggan 2002 s. 179).

Denne definition peger i mindre grad på nedtoningen og udviskningen af transkønnede, queer og ikke-binære erfaringer ift. ciskønnede bøsers og lesbiskes erfaringsverden. og i højere grad på de problemer, der opstår i forbindelse med at gøre ikke-normative seksualiteter til mainstream i forbrugerkulturen. I denne forbindelse er det vigtigt, at tydeliggøre forholdet mellem de forskellige niveauer af normativitet i relation til henholdsvis heteroseksualitet og samkønnet begær. Som Motschenbacher og Stegu påpeger:

Heteronormative strukturer er allestedsnærværende og dominerende på den måde forstået, at de er solidt placeret på det sociale makroniveau. Homonormativitet er på den anden side uvægerligt et fænomen, som gør sig gældende på det lokale niveau, nemlig i kontekster hvor heteroseksualitet ikke er den ubestridte norm (Motschenbacher og Stegu 2013 s. 525).

Denne distinktion er vigtig for ikke at miste blikket for de forskellige *skalaer* af seksuelle normativiteter. Dog bør vi være forsigtige med at drage for hastige konklusioner om homonormativitet som et fænomen, der nødvendigvis er placeret på mikroniveau. Hvor normativ heteroseksualitet og den binære kønsopdeling i høj grad har understøttet mange makroprocesser, der har promoveret nationalisme (se Yuval-Davis 1997), har Puar peget på fænomenet *homonationalisme*, der omfatter:

en forståelse og accept af homoseksuelle handlinger, identiteter og forhold, som integrerer disse – ikke alene som forenelige med – men som ligefrem eksemplariske for neoliberal demokratisk etik og statsborgerskab (Kulick 2009 s. 28).

At vurdere ud fra graden af rettigheder, som holdes i hævd i visse landes lovgivninger, kan man forledes til uforbeholdent at hylde venligheden overfor bøsser og lesbiske i nationalstater som f.eks. Israel og Danmark. Man kunne let fristes til at tænke, at mange års aktivisme for bøsser og lesbiskes rettigheder nu endelig har båret frugt i form af anerkendelsen af ikke-normative seksualiteter i en række lande. En sådan uforbeholden hyldelse ville dog overse den mere skadelige side af homonormativitet:

Som sikrer bestemte raciale og klassemæssige privilegier *udelukkende for en minoritet* af homoseksuelle subjekter, [...] og samtidigt producerer hele populationer af seksuelle og raciale andre, hvis retoriske funktion er at skabe en baggrund, hvorpå lande som Holland og USA kan træde frem som progressive, demokratiske, ønskelige og humanitære. Igennem denne slags processer kan den hjemlige homofobi nedtones og fornægtes, fordi den projiceres over på andre steder og andre kroppe, som fremstår som både uciviliserede og truende (Kulick 2009 s. 28, kursiv tilføjet).

I forlængelse af dette kan man ligeledes uforbeholdent hylde de feministiske fremskridt i Danmark og Israel, hvorigennem kvinders rettigheder er blevet sikret og promoveret af statslige politikker og lovgivning. Samtidigt, og som Sara Farris advarer om, bør vi være kritiske overfor de måder, hvorpå overtagelsen af feministiske værdier kan blive anvendt strategisk af stater til at præsentere den nationale majoritet som feministisk, progressiv og dermed overlegen, alt imens minoriteter (f.eks. muslimske migranter) fremstilles som sexistiske, tilbagestående – og som konsekvens deraf som havende et behov for seksualuddannelse.

Samlet set, hvad enten man undersøger hetero- eller homonormativitet, er det grundlæggende for den queer tænkning, at være påpasselig med for hurtige og lette sammenkoblinger af på den ene side begærsretninger og praksisser (en

mand, der begærer og/eller har sex med en anden mand) og på den anden side seksuelle identiteter (homoseksuel, bøsse) (jf. dog Hall 2013 for en kritisk tilgang til adskillelsen af praksisser og identitet). Igennem betegnelser og mærkater fastgøres begærsretninger og praksisser til identiteter, der, som Butler argumenterer, kan blive brugt til modsatrettede formål. Det kan ske enten i form af »undertrykkende strukturers normaliserende kategorier eller som udgangspunkter for en frigørende anfægtelse af den selv samme undertrykkelse« (Butler 1991 s. 13–14). Sagt på en anden måde, så er identiteter uvægerligt viklet ind i magtforhold. Og selv når de mobiliseres med frigørende formål, som det er tilfældet i seksuelle minoritetsbevægelser, kan identitet kun i bedste fald skabe en midlertidig justering af ulige magtforhold, der ikke nødvendigvis fører til en mere radikal forandring af status quo (Fraser 1995, jf. også Stroud 2001 for en lignende pointe i forbindelse med sproglige minoriteter).

På samme måde som queer-teori ser seksualitet som socialt konstrueret, har vi i denne artikel en social tilgang til sprog – en tilgang, hvor sprog spiller en afgørende rolle i konstruktionen af identitet såvel som i reproduktionen og udfordringen af både heteronormativitet, homonormativitet og nationalisme. Med sprog mener vi:

Et sæt af ressourcer, der cirkulerer på ulige vis i sociale netværk og diskursive rum, og hvis betydning og værdi er socialt konstrueret indenfor grænserne af socialt organiserende processer under specifikke historiske betingelser (Heller 2007 s. 2).

Sagt på en anden måde, så anskuer en social tilgang ikke sprog som en bunden enhed, der kan beskrives og disseskeres (hvad lingvister typisk gør), men derimod som et sæt af betydningsskabende ressourcer (inklusive kropslige og visuelle udtryk), der er ladet med forskellige ideologiske værdier. Men hvilke ideologiske værdier taler vi da om? Vi taler om specifikke typer af ideologier, nemlig sprogideologier, der har været genstand for analyse indenfor sociolingvistikken og den lingvistiske antropologi de seneste omtrent 30 år. Sprogideologier er:

Et kulturelt (eller subkulturelt) system af ideer om sociale og sproglige forhold og deres tilhørende værdiladning i form af moralske og politiske interesser (Irvine 1989 s. 255).

Sprogideologier opererer igennem skabelsen og forankringen af indeksikale forbindelser mellem sproglige former, sociale ideer om talere og moralske og æstetiske forestillingsverdener. Forskning i svenske uddannelseskontekster (Milani og Jonsson 2012) har for eksempel vist, hvordan standardsvensk

tillægges en højere værdi, da det forbindes med »succes« og »den gode studerende« imens »rinkebysvenska« forbindes med »fiasko« og at være »en indvandrebølge« og dermed tillægges lavere værdi i klasseværelset. Dog kan »rinkebysvenska« forbindes med skjult prestige blandt bestemte elevgrupper udenfor klasseværelset. Vi skal i denne artikel se, hvordan bestemte ideologiske ladninger af dansk, hebraisk, arabisk og engelsk spiller en væsentlig rolle, når disse sprog anvendes som en ressource for skabelsen af seksuelle positioner og betydninger.

Analytisk tillader anskuelsen af sprog som en ressource os at fokusere på de måder, hvorpå sprogbrugere blander, hvad de har til rådighed i deres sproglige repertoire. Således skabes der blik for, hvordan sproglige træk, sproglige varieteter og andre semiotiske tegn anvendes til at bringe de ideologiske betydninger i spil, som sådanne semiotiske ressourcer bærer med sig.

2 At queere heteroseksualitet: Staten og undervisning i »dansk seksualmoral«

Som et eksempel på sammenkoblingen af seksualitet og flersprogethed vil vi analysere et nyligt dansk tiltag, hvor undervisning i såkaldt »dansk seksualmoral« er blevet indført som en fast del af den generelle sprogundervisning til asylansøgere. Hvor homonationalisme i høj grad også er et udbredt fænomen i Danmark – både i den nationale branding (Petersen 2011) og i migrationskontekster – er der i denne case fokus på heteroseksualitet og håndteringen af det heteroseksuelle begær.

Vores analyse af denne case baserer sig på medieomtale fra danske landsdækkende aviser samt officielle dokumenter. Vi undersøger, hvordan behovet for det nye undervisningstilbud konstrueres igennem medier og politikeres diskursive konstruktioner for at demonstrere, hvordan seksualitet gøres til en del af det at lære sig det danske sprog. Eksemplerne, der analyseres herunder, stammer fra et større projekt om undervisningen af seksualmoral i danske asylsammenhænge. Som del af dette projekt er der blevet indsamlet både etnografiske data, politiske dokumenter, undervisningsmaterialer samt medietekster – herunder et korpus bestående af materiale indeholdende ordene *seksualmoral* og *asylansøger* fra landsdækkende aviser og TV-medier i perioden fra 1. januar 2015 til 31. december 2017. Teksterne og klippene er fremsøgt via tjenesten Infomedia, der er et digitalt arkiv over danske medietekster. Hertil kom-

mer enkelte supplerende eksempler fra det danske folketings arkiv, der giver et indblik i den politiske beslutningsproces. Slutteligt har vi medtaget data fra et læremateriale udviklet specifikt om emnet seksualmoral. De udvalgte eksempler her i artiklen er illustrative for generelle tendenser i materialet.

I efteråret 2015 bragte gratisavisen MetroXpress nyheden om, at et flertal i det danske folketing på tværs af højre- og venstrefløj ville indføre undervisning i dansk seksualmoral til alle asylansøgere i Danmark. Artiklen fik massiv spredning i det danske mediebillede og blev viderebragt af nyhedsbureauet Ritzaou og derfra spredt til seks landsdækkende dagblade og ni lokale dagblade². Artiklen kæder i manchetten politikernes tiltag sammen med en konkret og aktuel sag om tre asylansøgere, der står anklaget for voldtægt.

Eks. 1 Et flertal i Folketinget vil indføre kurser i seksualmoral for alle asylansøgere for at mindske voldtægter blandt indvandrere. Tre asylansøgere fra Eritrea anholdt for voldtægt (MetroXpress, 27. oktober 2015).

Den direkte sammenkobling af en kriminel enkeltsag og hele den generelle gruppe af indvandrere og asylansøgere, som vi ser det i eks. 1, afspejler en genkommende diskursiv strategi i repræsentationen af indvandrere i de danske medier, hvor enkeltsager relateres til »alle asylansøgere« og dermed skaber et generaliserende billede af en samlet gruppe med en ukontrolleret og kriminel seksualitet (Andreassen 2007 s. 181). På den måde fremstilles det nye undervisningstiltag som et forebyggende værktøj mod seksuel vold begået af en bestemt gruppe, der er tilbøjelige til at udøve seksuelle aggressioner. Artiklen går herfra videre til at beskrive eksisterende kurser på norske asylcentre, der har til formål at »forebygge overfaldsvoldtægter«. Her interviewes en norsk asylmedarbejder, der præsenteres som en person med solid erfaring og dermed besiddende en form for ekspertstatus:

Eks. 2 »I virkeligheden gør vi asylansøgere en bjørnetjeneste ved ikke at undervise i det her. De vil meget gerne tale om og undervises i det her emne og har mange spørgsmål,« siger Linda Hagen fra Hero Kompetanse, der driver 34 asylcentre i Norge (MetroXpress, 25. oktober 2015).

I eks. 2 vendes argumentet nu. Hvor årsagen til at indføre den nye undervisning før var en forebyggelse af voldtægt, drejer det sig nu om at beskytte asylansøgerne mod sig selv, så de ikke ender med at gøre noget forkert. Udtalelsen hviler på en antagelse om, at hvis ikke asylansøgere får undervisning i emnet –

² Information hentet fra databasen InfoMedia.

hvis ikke de lærer sig og tilpasser sig den lokale »danske seksualmoral« – men derimod handler efter deres egne skikke, regler og kulturer, så vil de (automatisk) gøre noget forkert. Efter denne debat blandt politikere og medier, tages der umiddelbart ikke nogen konkrete politiske tiltag, før debatten igen når at blusse op nogle måneder senere.

Nytårsaften 2015 bliver seksualitet og asylansøgere yderligere aktualiseret, da nyheden om en lang række kvinders anmeldte overgreb under nytårsfejringen på offentlige pladser i Tyskland annonceres. Ifølge nyhedsmedierne er de tiltalte overvejende mænd af nordafrikansk herkomst, og debatten om den seksuelt aggressive fremmede mand spredt sig over hele Europa (Plumly 2016, Boulila & Carri 2017). I Danmark fører dette til en genoptagelse af debatten om undervisning i dansk seksualmoral, og flere politikere udtaler sig til medierne for at understrege behovet for et tiltag om undervisning. Den socialdemokratiske politiker Trine Bramsen udtaler i denne sammenhæng:

Eks. 3 Når man nu alligevel sidder i et asylcenter, giver det god mening, at man får en introduktion til vores seksualmoral. Helt basale regler, som vi kender, fordi vi er født her, men som man skal have læst og påskrevet, når man kommer hertil (Ritzau a, 13. januar 2016).

Bramsens udtalelse skaber en helt klar afgrænsning mellem to grupper. På den ene side udpeger hun et *man*, som er knyttet til asylcentre, og på den anden side etablerer hun et *vi* og *vores*, som knyttes til en særlig seksualmoral. Denne seksualmoral er grundlæggende og medfødt ifølge Bramsens udlægning. Der er tale om et regelsæt, som automatisk synes at være indkodet, hvis man er født i Danmark. Er man derimod ikke født i Danmark, er dette noget, man er nødt til at lære sig.

I mediedækningen defineres dansk seksualmoral aldrig udtømmende, men gives konkret indhold igennem en kobling til voldtægt som set i eksempel 1 og sidenhen gennem henvisning til et basalt regelsæt, som alle kender til. Efter som alle kender til dette regelsæt, synes der heller ikke at være noget behov for at definere det mere indgående. I øvrige udtalelser fra danske politikere knyttes behovet for undervisning i dansk seksualmoral specifikt til emnet kønsligestilling. Politikeren Naser Khader fra Det Konservative Folkeparti udtaler:

Eks. 4 De skal have at vide, at de skal respektere kvindernes nej. De skal vide, at sexchikane er ulovligt i Danmark, og at voldtægter straffes meget hårdt. Det er i hvert fald ikke den opfattelse, som nogle af dem kommer med fra deres hjemland, siger Khader. (Ritzau b, 13. januar 2016).

Ved at anvende *de* uden nærmere specifikation udpeger Khader i første del af sin udtalelse en klar afgrænset gruppe, som han selv (og læseren) ikke er en del af. Videre kobles behovet for undervisning til indholdet at respektere kvinders seksuelle autonomi (»respektere kvindernes nej«) og det bredere fænomen »sexchikane« samt »voldtægt«. Khader fremstiller i sin udtalelse en gruppe, der ikke er bekendt med den danske lovgivning, men altså handler efter nogle *andre* regler. I anden del af udtalelsen modificerer Khader den omtalte gruppe ved at udpege »nogle af dem« og dermed nedtone den generalisering som lå i første del af udsagnet. Ved at udtale sig om denne gruppes handlemønstre, manglende viden og opfattelser, indtager Khader en form for ekspertposition, der besidder viden om den anden, men uden at være den anden. Bhabha (1983) påpeger, at udtalelser, der ytrer indgående viden om »den anden«, som vi ser det her i eksemplet, skaber en ambivalens, hvor den anden både er fremmed og velkendt. Ved at hævde sig en form for ekspertposition, der kan udtale sig om »den andens« adfærd, styrkes et hierarki, hvor eksperten kan hæve sig over den gruppe, som han/hun udtaler sig om.

I tiden efter nytårsaften 2015 begynder de danske medier at rapportere om danske kvinder, der oplever at føle sig truede i nattelivet af udenlandske mænd – ligesom det var tilfældet nytårsnat i Tyskland. Især rapporteres om problemer i kommunen Thisted, hvor der på det pågældende tidspunkt er etableret en teltlejr for mandlige asylansøgere, mens de venter på plads på et ordinært opholdscenter. Både trykte medier og TV-medier bringer reportager fra Thisted, hvor unge kvinder, barejere og kommunale medarbejdere udtaler sig om de mandlige asylansøgers aggressive adfærd overfor de lokale danske kvinder. Det understreges samtidigt, at politiet ikke har modtaget nogle anmeldelser om krænkelser, eller rejst nogle konkrete sigtelser, men at »der er en eller anden form for utryghed« som nyhedsværten på kanalen TV2 udtrykker det i et nyhedsindslag d. 12. januar 2016 (TV2 2016). I mediedebatten gøres der generelt brug af, hvad Ahmed har betegnet »frygtens sprog« (2004 s. 72). Her intensiveres trusler, for dermed at skabe en klar distinktion mellem dem, der trues, og dem, der er truet. Således fungerer frygt ved at positionere kroppe med eller imod hinanden. En ung lokal kvinde, der interviewes i indslaget, fremhæver ligesom politikeren Naser Khader i eksempel 4 spændingsforholdet mellem *kvinden* og *den fremmede mand*: »De forstår ikke når jeg siger nej de har ikke den der almene respekt som jeg oplever danske fyre de har.« Her ekspliciteres yderligere danske mænd som differentierede fra de udenlandske mænd, da de – i modsætning til asylansøgerne – besidder en forståelse af den danske kvinde og hendes grænser. Den daværende justitsminister, Søren Pind,

interviewes også i indslaget og hylder de danske kvinders evne til at værne sig mod den fremmede aggression:

Eks. 5 Jeg bliver helt glad når jeg hører hvordan de her kvinder modstår det her og jeg har en klar opfordring hvis folk oplever krænkelse som er noget af det værste man overhovedet kan forestille sig overgår for kvinder blandt andet så meld det til politiet meld det til politiet og så tager vi os af det.

Justitsministeren fremhæver her krænkelse mod kvinder som særligt slemt. Behovet for at værne om (den danske) kvindes frihed bliver således helt central i den diskursive opbygning af behovet for at undervise asylansøgere i dansk seksualmoral. Dette kan ses som en refleksion af en veletableret nationalistisk og kolonialistisk diskurs, hvor kvinden som stærkt symbolsk ladet figur bruges i reproduktionen af nationalstaten. McClintock (1995) peger på, hvordan kvindens krop forbindes symbolsk med territorium og den biologiske reproduktion af en homogen nation. I den type nationalistisk retorik symboliserer kvinden nationens ære, som skal beskyttes overfor *det fremmede*. Diskursen skaber samtidigt en platform for den stærke mand, der kan beskytte sin kvinde, og forstærker således en følelse af maskulin handlekraft, hvilket synes at komme til udtryk i justitsministerens afsluttende ord »så tager vi os af det«.

2.1 Kurser i dansk seksualmoral

I forlængelse af den massive medieomtale rejses der i det danske folketings forespørgsler til den daværende regering om igangsættelse af obligatoriske kurser i seksualmoral for alle asylansøgere. Dette efterkommes af den daværende udlændinge- og integrationsminister, der tager initiativ til et samarbejde med danske asyloperatører om »udvikling af materiale, der specifikt omhandler ligestilling, seksualmoral, mv.« (Støjberg, svar til Retsudvalgets spørgsmål 200, Folketinget 2016). I ministeriets kontrakter med de danske asyloperatører indføres ændringen officielt i 2017. Oversigten herunder viser de konkrete krav, der stilles til det såkaldte asylansøgerkursus, som operatører er forpligtede til at udbyde. Asylansøgerkursuset er et 3-ugers introduktionskursus, som udbydes, når en asylansøger er ankommet til et opholdscenter.

Tabel 1. Operatørkontrakter.³

2016	2017
Asylansøgerkurset skal som minimum indeholde følgende elementer:	Asylansøgerkurset skal som minimum indeholde følgende elementer:
– Orientering om de danske asylregler – herunder om faserne i asylsagsbehandlingen og indkvarteringsystemet.	– Orientering om de danske asylregler – herunder om faserne i asylsagsbehandlingen og indkvarteringsystemet,
– Orientering om pligter og rettigheder i asylsystemet, herunder afviste asyl-ansøgere pligt til at udrejse.	– Orientering om pligter og rettigheder i asylsystemet, herunder afviste asylansøgere pligt til at udrejse,
– Orientering om den aktuelle tilladelsesprocent for asylansøgere.	– Orientering om den aktuelle tilladelsesprocent for asylansøgere,
– Undervisning i dansk sprog og kultur med henblik på at kunne håndtere de mest dagligdagssituationer og praktiske anvisninger.	– Undervisning i dansk sprog og kultur med henblik på at kunne håndtere de mest dagligdagssituationer og praktiske anvisninger, og
	– Undervisning i seksualmoral, ligestilling og kvinders og minoriteters rettigheder.

Hvad der er interessant her er, at denne undervisning indlemmes i den øvrige sprogundervisning på asylcentre, og det at lære sig det danske sprog bliver således kædet uløseligt sammen med at lære sig den danske måde at være seksuel på. De første fire punkter vedrører specifik information om det danske asylsystem, og det er altså kun i de sidste to punkter, at dansk kultur ekspliciteres. Af de to sidste punkter er det første knyttet til traditionelle krav om sprogundervisning som udgangspunktet for at tillære sig kulturen og dens praksisser. Det tilføjede sidste punkt er derimod af en anden karakter. Her nævnes ikke eksplicit et formål. I modsætning til de øvrige punkter, som knytter sig specifikt til asylkonteksten, lister dette punkt en række stærkt værdiladede termer (»seksualmoral«, »ligestilling«, »kvinders og minoriteters rettigheder«). På samme måde som i de politiske udtalelser defineres seksualmoral ikke og gives altså ikke helt konkret indhold. I stedet synes indholdet at skulle afledes af de øvrige ord, som betegnelsen sammenstilles med, og også her knyttes seksualmoral i høj grad til kvindens autonomi. Dermed indskrives den underliggende antagelse om, at kvindens status er potentielt truet i den formelle håndtering af

³ Operatørkontrakterne i fuld længde er tilgængelige på hjemmesiden: <https://www.nyidanmark.dk/da/Words%20and%20Concepts%20Front%20Page/US/Housing/Contracts%20for%20operators>.

asylansøgere i Danmark samtidig med, at en tilsyneladende feministisk agenda gøres til en del af dansk nationalånd og undervisningen i det danske sprog.

På samme vis som undervisningen i seksualmoral indlejres i sprogundervisningen i operatørkontrakten ovenfor, kobles sprog og seksualitet sammen i undervisningsmateriale om dansk seksualmoral. Eksemplet herunder er fra første side i bogen *Det er min krop. Hold nallerne væk! – en bog om dansk seksualmoral* (Ahlburg 2016).

Eks. 6 Velkommen til Danmark. Du er kommet til et nyt land. Nu skal du lære vores sprog. Men du skal også lære noget om, hvad der er ok og ikke ok her i landet. Du skal lære om vores uskrevne regler. Det er regler for, hvordan vi er sammen. Alle lande har deres regler. I nogle lande er det normalt, at kvinder dækker sig til. I andre lande som Danmark, går kvinder ikke dækket til. Ofte går de i meget lidt tøj. Det kan give problemer. Hvis en mand fra et andet land ser en kvinde i kort kjole, tror han måske, hun vil have sex. Så misforstår han. Hun vil bare være fri og gå i det tøj hun kan lide.

På denne første side bydes læseren velkommen til Danmark og forklares her, at han/hun nu skal lære sig det danske sprog. Således placeres tilegnelsen af det nationale sprog som det første og elementære skridt i processen at komme til og være i Danmark. Til dette knyttes et næste skridt, som er tilegnelsen af »uskrevne regler«, som vi ud fra bogens titel ved omhandler dansk seksualmoral. Svarende til politikernes beskrivelser af emnet i debatten er der her ligeledes tale om et mere udefineret fænomen, som ikke er skrevet ned noget sted og dermed ikke er ligefremt og tilgængeligt. Ved at binde tilegnelsen af sprog og tilegnelsen af den danske seksualmoral sammen får vi en skabelse af en indeksikal forbindelse mellem det danske sprog og seksuel frihed.

I de første sætninger etableres, som vi har set det gentagne gange i eksemplerne fra debatten i medierne, et *os* med *vores sprog, vores uskrevne regler* overfor et dem eller du – som her er den nyttilkomne læser. I den følgende del af den indledende tekst får vi optegnet et billede af den »frie danske kvinde«, der kan have så lidt tøj på, hun ønsker, uden at dette bør forstås som noget, der bærer seksuelle konnotationer. Overfor dette optegnes »den fremmede mand«, som en der potentielt fejllæser betydninger, der knytter sig til de semiotiske tegn, som det korte tøj udgør. Opgaven bliver da at lære den fremmede at læse det korte tøj i en dansk forståelse, hvor det ifølge bogen altså skal forstås som et udtryk for frihed og mere specifikt kvindefrigørelse. I denne korte tekst sker således en ideologisk sammenkædning af det danske sprog, den danske seksualitet og kvindens frihed, som således lykkes med at promovere den danske

nationalstat, som et særligt frit sted der kan træde frem som sådant igennem en diskursiv udgrænsning af læseren, som en fremmed, der ikke umiddelbart forstår sig på denne frihed.

Det er en væsentlig pointe, at seksualmoral ikke defineres helt klart i hverken politikeres udtalelser eller officielle dokumenter. Ved aldrig at behøve at definere begrebet skabes der en idé om, at det er noget, vi alle er bekendte med og ved. Det indhold, der knyttes til begrebet, betegnes med andre termer som »voldtægt«, »ligestilling«, »køn« mv. Men i stedet for blot at benytte disse termer gentages begrebet seksualmoral igen og igen. Anvendelsen af ordet *moral*, fremfor f.eks. blot seksualitet eller seksuelle rettigheder, er med til at understrege en højtidelighed og formalitet, og ideen om, at dem, der ikke handler i overensstemmelse med den unikke danske seksualmoral ergo handler amoralisk. At skulle lære sig et fænomen som aldrig er klart defineret kan blive den umulige udfordring, og dermed kan dette nye krav blive et uopnåeligt krav, som migranten aldrig rigtig vil lykkes med at opfylde.

2.2 Det danske seksuelle frisind

For at forstå betegnelsen dansk seksualmoral, er det relevant at se nærmere på den bredere kontekst, hvor danske værdier og seksualmoral ellers knyttes sammen. Her tegner sig et paradoks. I den nationale selvforståelse viser det sig nemlig, at den danske seksualitet fremstilles som kendetegnet ved et særligt frisind, der har givet plads til mange forskellige former for seksualitet og samliv. I sommeren 2016 – altså omtrent et halvt år efter de politiske diskussioner om obligatorisk undervisning af asylansøgere i dansk seksualmoral – lancerede den daværende danske kulturminister, Bertel Haarder, et initiativ til en såkaldt *Danmarkskanon*, der skulle samle ti grundlæggende danske værdier. Der var tale om at udpege »de samfundsværdier, traditioner og bevægelser, vi er formet af og fælles om, og som er værd at tage med ind i fremtidens samfund«⁴. Danmarkskanonen blev lanceret som en stor demokratisk kampagne, hvor danskerne kunne stille forslag til værdier, der skulle inkluderes i kanonen. Herefter igangsattes en afstemning, hvor befolkningen kunne stemme om et udvalg af de foreslåede værdier. Slutteligt lanceredes ti vinderværdier, som nu er samlet på en hjemmeside (www.danmarkskanon.dk) med beskrivelser og

⁴ <https://www.danmarkskanon.dk/>

videoer med forklaringer til hver enkelt værdi. Kanonen fungerer alene symbolsk og har ingen medfølgende juridiske krav.

En af de valgte værdier er *frisind*, hvorunder seksualitet og seksualmoral omtales. Hjemmesidens tekst beskriver »et frisind og en frigjorthed i forhold til traditionelle moralbegreber og til krop«, der har »givet plads til en tolerant tilgang til seksualmoral og familieforhold, til anderledes kollektive livsformer som f.eks. Christiania og til fænomener som den frie pornografi«. Dette frisind er ifølge teksten resultat af en historisk udvikling helt tilbage fra 1600-tallet til moderne tid ledt an af en række store danske mandlige tænkere (Grundtvig, Brandes, PH⁵). Ideen om en historisk tidlig udviklet fremgang og højere oplysning ræsonnerer med *eurocentrismen* – en klassisk narrativ om europæeren og den europæiske kultur som den højeste målestok. Denne forståelse etableres i den europæiske kolonialistiske tankegang fra det 18. århundrede og er en fortælling, der vedvarende anvendes som forståelsesramme for verden og mennesket. Her dyrkes ideen om den menneskelige udvikling som en tidlig fremadskridende bevægelse, hvor europæisk kultur er nået længst og således repræsenterer det ypperste udviklingsstadium. I modsætning til dette sættes andre kulturer, som repræsentanter for mere arkaiske udviklingsstadier (Quijano 2002).

En del af Danmarkskanonens erklærede mål er at samle værdier, der er særligt danske og værd at føre med ind i fremtiden. På hjemmesiden forklares læseren derfor også, hvad det er ved værdien frisind, der er vigtigt at tage med ind i fremtiden:

Eks. 7 Derfor er det vigtigt for fremtiden: At borgerne udviser frisind over for hinanden er nødvendigt i et samfund, som er præget af forskellige livsvilkår og livssyn. Befolkningssammensætningen i Danmark vil også i fremtiden være præget af forskelligartede kulturelle baggrunde og traditioner og af stærke indtryk og påvirkning fra verden omkring os. Det bliver derfor også fremover en særlig værdi at give plads til forskellige måder at tænke, tro og leve på uden at opgive sine egne normer, overbevisninger og værdier.

Her fremhæves det multikulturelle samfund, som bliver præsenteret som en positiv faktor, der allerede kendetegner Danmark og ligeledes vil gøre det fremover. Værdien frisind defineres således som noget, der giver plads til en bred palette af livsanskuelser og -former, hvor hver borger kan leve uden at skulle sætte sit individuelle normsæt over styr. Denne hyldelse til multikulturalismen står i

⁵ Poul Henningsen.

kontrast til det konkrete tiltag om undervisning af asylansøgere i en bestemt form for dansk seksualmoral. Ved at sammenholde disse to kontekster for forståelsen af dansk seksualmoral tegner der sig altså et paradoks, hvor vi på den ene side ser en selvopfattelse af en nation med en særlig seksuel tolerance og på den anden side ser en opfattelse af et særligt regelsæt, som danskere er født med og skal lære andre at forstå og agere efter. Undervisningen af asylansøgere i seksualmoral bliver i denne kontekst en stærkt symbolsk handling, der fungerer som et moralsk kontrolpunkt, hvor migranter skal bevise, om de passer ind i et tolerant land – eller om de netop ikke gør. Den danske nation lykkes således med at hæve sig over »den fremmede« og samtidig erklære sig som tolerant.

3 At queere samkønnet begær i Israel

Hvor vi i den foregående del har præsenteret en kritisk analyse af den rolle som sprog, nationalisme og heteroseksualitet spiller i en dansk uddannelsessammenhæng for indvandrere, vil vi nu gå videre til at undersøge forholdet mellem sprog (i særlig grad kodeskift), samkønnet begær og nationale tilhørsforhold for en gruppe palæstinensiske mænd, der lever skjult i Tel Aviv efter illegalt at have forladt Vestbredden.

I flere årtier har kampen for anerkendelse og for kulturel og politisk legitimitet været særlig ophedet i Israel/Palæstina. Uden at gå ind i en diskussion af de forskellige sociale og historiske årsager til dette (jf. bl.a. Biale 1997, Kimmerling 2001, Shafir & Peled 2002, Pappé 2006, 2012, Levon 2010), er situationen i dag den, at et angiveligt progressivt og vestligt Israel står i opposition til et mere traditionelt og mellemøstligt (muslimsk) Palæstina⁶. Seksualitet bliver ofte brugt til at illustrere denne kontrast, ved at opsætte bøsser og lesbiske borgers stemmeret i Israel overfor den voldelige diskrimination som opleves af bøsser og lesbiske i Palæstina. Som et ideologisk skema udviser denne dikotomi en stor del af de reelt oplevede forskelle. Hvor det er sandt, at bøsser og lesbiske israelere nyder godt af en bred vifte af retslig beskyttelse, som ikke

⁶ Vi er fuldt opmærksomme på de stærkt politisk ladede betegnelser af regionen og anvender her termen Israel/Palæstina til at betegne hele Det britiske mandat område i Palæstina (territoriet mellem Middelhavet og Jordanfloden). Israel henviser til de internationalt anerkendte grænser for Staten Israel, som er udlagt af FN Green Line, mens Palæstina anvendes med henvisning til de territorier, der i øjeblikket er under militær og administrativ besættelse af Staten Israel (sometider også kaldet De besatte områder).

gør sig gældende i de palæstinensiske territorier, eksisterer der fortsat institutionaliserede mønstre af seksualitetsbaseret diskrimination i Israel (jf. bl.a. Levon 2010). Dette gør sig især gældende udenfor Tel Aviv og for de individer, der ikke indpasser sig i den homonormative konfiguration af homoseksualitet (Seidman 2002, Duggan 2002)⁷. Ikke desto mindre er en forestilling om Israel som et »paradis« for bøsser og lesbiske en kraftfuld trope både i selve regionen og udenfor denne, der er blevet en del af den måde, hvorpå det israelske samfund opfattes. Derimod skræmmes palæstinensiske bøsser og lesbiske af denne forestilling, da de befinder sig i en usikker position i forhold til Israels øvrige dominerende diskurser såsom den jødiske etno-nationalisme (Shafir & Peled 2002). Israel er trods alt og fortsætter med at være en jødisk stat, og alle forsøg på at høre til er afhængige af forudgående accept fra den israelske statsmagt – en accept som kun tildeles ud fra etno-nationale kriterier. Palæstinensiske bøsser og lesbiske i Israel befinder sig altså i en position, hvor de diskursivt skal forhandle grænserne mellem, hvad det vil sige at være israeler, og hvad det vil sige at være palæstinenser for at kunne passe ind som ikke-heteroseksuelle.

Med hensyn til status for sprog i Israel skal det bemærkes, at hebraisk og arabisk siden oprettelsen af Israel og indtil for nylig var officielle sprog på lige fod, i det mindste i lovgivningen, skønt de to sprog havde forskellig værdi i praksis. Med vedtagelsen af den såkaldte nationslov i 2017 blev arabisk omkategoriseret, og er ikke længere officielt sprog i Israel. Arabisk er nu i stedet et »sprog med særlig status«. Selv om det stadig er uklart, hvilke virkninger en sådan lov vil have, var dens ratificering et symbolsk skridt mod officielt at mindske værdien af arabisk i det israelske samfund. Kodeskift mellem arabisk og hebraisk er almindeligt, især blandt palæstinensere, der bor i Israel, men valget mellem de to sprog er altid politisk og ideologisk ladet (se Hawker 2019). Det er netop den politiske og ideologiske ladning af arabisk / hebraisk kodeskift og forholdet til samkønnet begær, som vi analyserer herunder ved hjælp af to eksempler fra den prisbelønnede dokumentarfilm *The Invisible Men*. Dokumentarfilmen er instrueret af Yariv Mozer og fortæller historien om de tre homoseksuelle palæstinensere, Louie, Abud og Fares, og deres skjulte tilværelse i Tel Aviv. Uanset om der er tale om en iscenesættelse eller direkte gengivelse af interaktioner mellem deltagerne i dokumentaren, er sekvenserne nedenfor interessante på grund af de ideologiske implikationer af sprogvælge i relation til seksualitet.

⁷ Samkønnet seksuel aktivitet er ulovligt i Gazastriben (et levn fra Det britiske mandats reguleringer), men er derimod lovligt på Vestbredden, hvor det blev afkriminaliseret af Jordan i 1951. Der eksisterer ingen anti-diskriminationslovgivning eller andre former for retslig beskyttelse for bøsser og lesbiske i Palæstina.

Louie er fra Nablus på Vestbredden og har levet som uregistreret migrant i Tel Aviv i over ti år. I begyndelsen af filmen søger Louie råd omkring, hvordan han kan søge om politisk asyl baseret på sin seksualitet. De advokater, Louie taler med, forklarer ham, at asylansøgningen skal prøves til et fremmed land (dvs. ikke Israel), da den israelske regering ikke tager asylansøgninger fra Palæstina i betragtning. Til trods for sin tvivlrådighed overfor at være tvunget til at forlade det han beskriver som »sin kultur« og »sit land«, udfærdiger og indsender Louie i sidste ende en ansøgning om politisk asyl i udlandet. Direkte forud for det følgende eks. 8 modtager Louie et brev med information om, at hans ansøgning om asyl i et unavngivet land er imødekommet. Louie reagerer på nyhederne således på hebraisk:

Eks. 8 Louie: tišma yeš po ba'aja retsinit (3) mamaš ba'aja retsinit (3) kehilu benadam še hu nolad ba'arets (1) ani noladeti ba'arets (.) ani nola- le'umat ješ li kehilu (.) ata jode'a še benadam nolad ba-bet xolim xatimat medinat israel naxon (.) ani jehere lexa ješ li etsli ba-baj- ba-n ba-tik (.)thailandi ješ lo xzujot la'avod po la-lexet laxzor xofši etiopim ha-kol (.) ani še noladeti ba-arets (.) azov lo noladeti be-Tel Aviv noladeti be-šxem ein li xzujot lehijot po ba-arets?⁸

Prøv at høre der er et seriøst problem her (3) et virkelig seriøst problem (3) altså en person som er født ba-arets ((i Israel)) (1) jeg blev fød- jeg mener jeg har ligesom en (.) du ved når en person er født på et hospital et stempel fra den israelske regering ik' (.) jeg kan vise dig jeg har det der hjem- i min- i min taske (.) en thailænder har ret til at arbejde her til at tage hjem til at komme tilbage intet problem etiopiære alting (.) mig der er født ba-arets ((i Israel)) (.) okay jeg blev ikke født i Tel Aviv jeg blev født i šxem ((Nablus)) har jeg ikke rettigheder til at være her ba-arets ((i Israel))?

Yariv: (2) kol ha-zman ata mexake la-hizdamnut ha-zot ve hine ata mekabel et ha-hizdamnut ve axšav ata xošev pa'amajim?

(2) du har hele tiden ventet på den her mulighed og her får du muligheden og nu er du så i tvivl?

Louie: ani ma'adif lehijot po kol ha-zman bet ha-sohar (.) ze'u (.)ba-sof ani: ani jestader po bexlal

Jeg foretrækker at være her hele tiden i fængsel fremfor at tage derhen (.) og det der (.) når alt kommer til alt skal jeg jeg nok klare mig

⁸ Eksemplerne på arabisk og hebraisk er omskrevet til det latinske alfabet for at lette læsningen.

Da han konfronteres med muligheden for eksil i udlandet, proklamerer Louie *der er et seriøst problem her*. Han går herefter videre til at beskrive, hvordan kernen i dette problem er den opfattede urimelighed i at tvinge en, der er *født i Israel* til at søge eksil i udlandet, imens *etiopiere* og udenlandske arbejdere fra Thailand kan blive i landet. Det er interessant at bemærke hvordan Louie når han påberåber sig sin indfødsret til at blive i Israel, igen og igen henviser til landet med dagligdagsbetegnelsen *ha-arets* (hebraisk for landet). Dette er den mest anvendte betegnelse som bruges til at henvise til Israel i uformel talt hebraisk, men Louies brug af *ha-arets* er til en vis grad markeret her. For det første er det en betegnelse, der bærer konnotationer med sig af jødisk nationalisme og refererer dermed implicit til det zionistiske projekt om at slå rødder i det (forjættede) land (f.eks. Almog 2000). Samtidigt er det en betegnelse, som Louie ikke bruger i nogle andre forbindelser. Igennem resten af filmen refererer Louie enten til *medinat Israel* (hebraisk for Staten Israel), specifikt til Tel Aviv eller anvender mere indirekte henvisninger til *po* (hebraisk for *her*) overfor *šam* (hebraisk for *der*). Men hvad er mest bemærkelsesværdigt ved Louies brug af *ha-arets*, er, hvad han bruger det til at referere til. Fire gange i eks. 8 forklarer han, at han blev født i Israel, selvom han går videre til at indrømme, at han ikke blev født i Tel Aviv men derimod i *Šxem* (hebraisk for Nablus), som er en by på Vestbredden⁹. Ved at fremsætte disse udsagn udpeger Louie reelt Nablus som en del af det rette Israel, og skaber dermed rettigheden til at blive i landet i kraft af sin status som borger (eksemplificeret ved det officielle stempel på hans fødselsattest). Louies ytringer ville være helt almindelige, hvis det ikke var fordi, at Nablus ligger på den anden side af Israels grænse på den besatte Vestbred. Louies hævde af statsborgerskab er således en systemkritisk handling (Isin 2008), som forsøger at destabilisere eksisterende politiske grænser og gennemføre en ny definition af dén nationale statsorden som han tilhører. Det skal bemærkes at vores udlægning af Louie, som en der forsvare sin status som statsborger igennem en diskursiv genforhandling af den israelske grænse ikke er ensbetydende med, at han lykkes i denne henseende. Louies evne til at redefinere betegnelserne for israelsk statsborgerskab (i det mindste fra statens synspunkt) er stærkt begrænset af ideologiske og institutionelle kræfter udenfor hans kontrol. Det der interesserer os i eks. 8, er ikke så meget, hvorvidt Louies hævde af statsborgerskab bliver anerkendt, men derimod,

⁹ Det er også sigende, at Louie vælger at anvende det hebraiske navn for byen, der er udbredt i talt israelsk hebraisk, men som sædvanligvis ikke er populært blandt palæstinensere (og folk fra udlandet), som i stedet refererer til byen med dens arabiske navn, Nablus.

hvordan selve sproghandlingen »at hævde« udgør Louies egen følelse af tilhørsforhold.

Lige før udvekslingen i eks. 9, snakker Louie med Abud, som er en af filmens øvrige hovedpersoner. De to taler om Abuds nært forestående udvandring fra Israel efter han har fået asyl i udlandet. Abud forklarer, at han ikke har tænkt sig at meddele sine forældre, at han rejser, da de allerede har gjort det helt klart for ham, at de ikke længere anser ham som et medlem af familien. Louie og Abud fører denne samtale, imens de går langs strandpromenaden i det sydlige Tel Aviv. Filmen klipper derefter direkte til de to, der går i parken for enden af promenaden, imens de synger traditionelle arabiske sange sammen. Da de sætter sig i græsset, spørger Louie Abud, om han kender nogle sange af den populære egyptiske sanger, Umm Koulthum, fra midten af det 20. århundrede. De to begynder herefter at synge sammen på arabisk (arabisk anført som fed skift, hebraisk som understreget):

- Eks. 9: Abud: ((synger)) **illi šufto // xarrif ’anno // qabl ma tšu:fak ’e:najja**
 ((synger)) **det jeg har set//fortæl mig om det// for mine øjne ser dig**
- Louie: pšš eize šir jafe ha?
wow den er så smuk den sang ik’?
- Abud: ((synger)) **’omri d’a::ji’**
 ((synger)) **jeg har været fortabt hele mit liv**
- Louie: **bti’reŋ ’abdo kadde:š illi tna’šar sane ho:n? s’a:r li zama:n**
’a:jiš ho:n?
ved du hvad Abdo hvor længe jeg har været her (.) 12 år?
Jeg har levet her i lang tid.
- Abud: ((fortsætter med at synge))
- Louie: **ya’ani lo xašavti ba’am exat še ani eŋgoš eize exad ’aravi**
ba-roš oto roš ata mevin? lehatxil lašir e- lašir e:: šir be-a’ara-
vit (.)lo xašavti kehilu amarti ze’u ani::: (.)ein li xaverim ’ara-
vim
og jeg troede ligesom aldrig nogensinde jeg ville møde
en anden araber med det samme mind-set forstår du? at
begynde at synge (.) øh at synge øh synge en sang på arabisk
(.) jeg troede ligesom ikke jeg sagde det er det je:::g (.) jeg har
ikke arabiske venner

I begyndelsen af eks. 9 stopper Louie med at synge for at kommentere (på hebraisk), hvilken fantastisk sang, det er. Louis skift til hebraisk her er i høj grad markeret (Myers-Scotton 1983), eftersom samtalen mellem Louie og Abud, inklusiv den del, der går direkte forud for eks. 9 normalt finder sted på arabisk. Dertil kommer, at det både fra et emnemæssigt og kontekstmæssigt perspektiv, er interessant, at en taler med arabisk som modersmål taler hebraisk til en anden taler med arabisk som modersmål, når de diskuterer det smukke i en arabisk sang. Abud responderer ikke på kommentaren, og Louie skifter tilbage til arabisk samtidig med, at han foretager et emneskift til at tale om, hvor længe han har levet i Israel. Da Abud endnu engang ikke responderer, skifter Louie tilbage til hebraisk og fortæller Abud, at før de mødte hinanden, havde han aldrig troet, han ville møde en anden *araber med det samme mindset*, og med hvem han kunne *synge på arabisk*. Louie konkluderer ved at forklare (stadig på hebraisk), at han havde opgivet at have arabiske venner. Selvom han ikke siger det eksplicit, bliver vi som seere givet den forståelse, at alt dette forandrede sig, da Louie mødte Abud og opdagede muligheden for at være sit »sande jeg« sammen med en anden palæstinenser.

Indholdet i og formen af Louies kommentar i uddrag eks. 9 udfører en række semiotiske funktioner. På det mest basale niveau har vi påstanden om, at han aldrig havde troet, han ville møde en anden araber med det samme *mindset*, som hviler på en antagelse om en uforenelighed mellem homoseksualitet og palæstinensisk subjektivitet. Ved at acceptere denne antagelige uforenelighed som den narrative baggrund for hans efterfølgende kommentarer (Linde 1990, Ochs & Capps 2001) har Louies udsagn den effekt at reproducere den dominerende ideologi og at re-positionere en »palæstinensisk habitus« og en »homoseksuel habitus« som gensidigt udelukkende hinanden. Med habitus menes her et accepteret sæt værdier og normsystemer (Bourdieu & Wacquant 1996). Samtidig udfordrer Louie aktivt dette nulsumsspil mellem at være palæstinensisk og at være intim med en anden mand igennem den diskursive anvendelse af kontrasterende forestillinger om tid og rum. Her fremhæves tydeligt hans tro på umuligheden af at møde en anden homoseksuel palæstinenser i det tidligere Palæstina – et knudepunkt af tid og rum, som implicit kontrasteres med det *I-here-now* (jeg-her-nu) (Baynham 2003), som hans intimitet med Abud udgør på den israelske strand.

Væsentligt er det, at modsætningen mellem sprog – arabisk og hebraisk – er ideologisk relevant for opnåelsen af de medfølgende og konfliktfyldte forhandlinger af tilhørsforhold. Vi ser hvordan *I-here-now*-intimiteten diskursivt og visuelt skabes igennem nærheden mellem Abuds og Louies kroppe, der synger

Umm Koulthums sange sammen på arabisk. Det er værd at bemærke, at Umm Koulthum har status som en næsten mytisk figur i mange arabiske samfund, især i Mellemøsten og Nordafrika, og hendes sange er ikoniske for arabisk kultur i regionen. Abuds fremførelse af Umm Koulthums berømte kærlighedssang *Enta Omri* (Du er mit liv) sammenholdt med Louies kommentarer fremtryller et øjeblik af *double-voicing* (Bakhtin 1981): stemmerne er manifestationerne af disse to palæstinensiske mænds erklæringer af deres følelser for hinanden, og de er samtidig vigtige diskursive strategier, hvorigennem Abud og Louie positionerer samkønnet intimt som legitimt tilhørende arabisk kultur og det palæstinensiske samfund.

Samlet set er interaktionerne i eks. 9 på samme tid en kropsliggørelse af og en modstand mod ideen om at homoseksualitet er uforenelig med palæstinensisk identitet. Abuds gengivelse af sangens linje »jeg har været fortabt hele mit liv« og Louies sætning »jeg troede ligesom aldrig nogensinde jeg ville møde en anden araber med det samme mindset« hviler på normative forestillinger om umuligheden i at være homoseksuel og palæstinenser. Dog udfordrer selve deres italesættelse sådanne normative konceptualiseringer ved at skabe intimitet mellem to palæstinensiske mænd ved en strand i Tel Aviv.

Det mest interessante er dog, at hele Louies semiotiske manøvrering finder sted på hebraisk. Dette er bemærkelsesværdigt, da sprog, som Bakhtin (1981) påmindes os om, aldrig er harmløst. Derimod tjener dét at anvende et bestemt sprog det formål at positionere en sprogbruger i et givent moralsk univers og hjælper til at legitimere denne sprogbrugers tilhørsforhold i det socio-semiotiske rum (Hill 1995). Hvor der ikke er noget forsøg på fra Abuds side på arabisk at forlige sig med sin følelse af tab, kan Louies brug af hebraisk læses som et udtryk for en forsøgsvis forsoning mellem positionerne »bøsse« og »palæstinenser« og det israelske samfunds moralske univers. Sagt på en anden måde, ved at anvende hebraisk til at udlægge sine argumenter gentager Louie på effektiv vis en forestilling om umuligheden af homoseksualitet på arabisk og præsenterer i stedet en homoseksuel subjektivitet som et eksklusivt israelsk (dvs. vestligt) fænomen. Dog vil vi her argumentere for, at Louies brug af hebraisk også fungerer som et forsøg på at redefinere israelsk habitus i sig selv ved at lokalisere en adfærd, hvor homoseksuelle palæstinensere synger Umm Koulthum, indenfor Israels grænser. På den måde portrætterer Louies skift til hebraisk Israel som den eneste kultur, hvori, der i hans øjne, er mulighed for homoseksualitet, mens han samtidig skaber muligheden for retmæssigt at hævde sit tilhørsforhold som palæstinensisk til det israelske samfund.

4 Konklusion

I denne artikel har vi fulgt Cashmans (2017, 2018) opfordring til »at queere flersprogethed« og som led i dette akademiske projekt kritisk at undersøge forholdet mellem sprog og seksualitet i migrationsammenhænge. Det har vi gjort ved at udforske to tilsyneladende meget forskellige kontekster, nemlig Danmark og Israel, som dog deler det fælles træk, at begge lande er bredt anerkendte som »liberale« lande hvad angår seksualitet, herunder både heteroseksualitet og samkønnet begær. I gennem en detaljeret analyse af makrodiskurser i medier og en lærebog på den ene side og interaktioner i en dokumentarfilm på den anden side, har vi peget på en række problematiske ideologiske bånd, der knytter visse sprog – dansk og hebraisk – til forestillinger om seksuel frigørelse og frihed og andre sprog såsom arabisk til intolerance og det at være seksuelt tilbagestående. Vi har desuden peget på en seksuel dobbeltmoral: på den ene side har Danmark en selvopfattelse af at være en nation, der værner om national seksuel tolerance og på den anden side eksisterer der kurser i dansk seksualmoral på dansk, der bygger på ideen om, at der findes særlige regler for seksualitet, som danskerne skal undervise migranterne i. Migranterne skal til gengæld lære sig disse regler på dansk for at kunne vise, at de »passer ind« i det tolerante land. På samme måde har Israel en vigtig lovgivning, der anerkender bøsser og lesbiskes stemmeret og er lykkedes med at markedsføre sig selv som attraktiv turistattraktion for bøsser og lesbiske. Dog er dette paradys for seksuel frigørelse ikke lige tilgængeligt for alle der er queer. På paradoksal vis tvinges homoseksuelle palæstinensiske mænd fra Vestbredden som Abud og Louie til at skjule sig i den »harmoniske« homoseksuelle boble, Tel Aviv. Det at springe ud er ikke direkte frigørende, men i stedet et eksempel på en diskursiv dobbeltmoral. På den ene side er det at springe ud forudsætningen for anerkendelse som ikke-heteroseksuelle. På den anden side tvinger det at springe ud på hebraisk Louie og Abud til at blive *usynlige* som homoseksuelle i Palæstina og som palæstinensere i Israel.

Hvad er den særlige relevans af disse konklusioner for forskning om flersprogethed i de nordiske lande? Vi ved stadig for lidt om den rolle, som flersprogethed spiller i processen med at søge asyl på grundlag af seksualitet. Hvad indebærer det at »springe ud« for staten som bøsse eller lesbisk hvis man ikke har haft adgang til en sådan identitetskategori på sit modersmål, eller hvis man betragter sin seksualitet som en dynamisk proces, som en statisk identitetskategori ikke fanger? Vi ved heller ikke meget om, hvordan seksualitet – både heteroseksualitet og samkønnet begær – håndteres i undervisningen i

nordiske sprog som andetsprog (se dog Winlund 2019, Lanker 2020). Hvilke seksuelle normer tages for givet i både lærebøger og i interaktioner mellem lærere og studerende i sprogundervisning? Hvordan præsenteres de nordiske lande i klasseværelser og i medierne, når det kommer til LGBTQ-rettigheder?

Sammenfattende har vi brug for mere kritiske perspektiver på seksualitet i relation til flersprogethed og migration i angiveligt »liberale« kontekster som de nordiske lande. Med en sådan tilgang er det nødvendigt hele tiden at stille spørgsmålstejn ved antagelser om seksualitet i flersproglige kontekster. Derfor vil vi afslutte med en række anbefalinger til lærere og andre, som arbejder med migranter:

- Antag ikke at migranter ikke er seksuelle.
- Antag ikke at migranter er overseksuelle.
- Antag ikke at migranter nødvendigvis er heteroseksuelle.
- Antag ikke at de er homoseksuelle.
- Antag ikke at deres seksualitet kan indfanges igennem en vesterlandsk identitetskategori (bøsser, lesbiske, osv.), som kræver, at man »springer ud«.
- Antag ingenting!

Litteratur

- Ahlburg, Kirsten, 2016: *Det er min krop! Hold nallerne væk – en bog om dansk seksualmoral*. Tarm: Specialpædagogisk forlag.
- Ahmed, Sara, 2004: *The Cultural Politics of Emotion*. London, New York: Routledge.
- Almog, Oz, 2000: *The Sabra: The Creation of the New Jew*. Berkeley, California: University of California Press.
- Andreassen, Rikke, 2007: *Der er et yndigt land: Medier, minoriteter og danskhed*. København: Tiderne skifter.
- Bakhtin, Mikhail, 1981: *The Dialogic Imagination: Four essays*, red. af Michael Holquist. Austin, Texas: University of Texas Press.
- Baynham, Mike, 2003: *Narratives in space and time: Beyond 'backdrop' accounts of narrative orientations*. I: *Narrative Inquiry* 13(2). S. 347–366.
- Bhabha, Homi, 1983: *The other question*. Homi K. Bhabha reconsiders the stereotype and the colonial discourse. I: *Screen* 24(6). S. 18–36.
- Biale, David, 1997: *Eros and the Jews: From Biblical Israel to Contemporary America*. Berkeley: University of California Press.

- Boulila, Stefanie C. & Carri, Christiane, 2017: On Cologne: Gender, migration and unacknowledged racisms in Germany. I: *European Journal of Women's Studies* 24(3). S. 286–293.
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J.D. (1996): *Refleksiv sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Butler, Judith, 1991: Imitation and gender insubordination. I: *Inside/Out: Lesbian Theories, Gay Theories*, red. af Diana Fuss. New York: Routledge. S. 371–387.
- Butler, Judith, 1999 [1990]: *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Cameron, Deborah og Kulick, Don, 2003: *Language and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cashman, Holly R., 2017: *Queer, Latinx and Bilingual*. London: Routledge.
- Cashman, Holly R., 2018: Sexuality and bilingualism. I: *The Oxford Handbook of Language and Sexuality*, red. af Kira Hall & Rusty Barrett. Oxford: Oxford University Press. S. 1–19.
- Duggan, Lisa, 2002: The new homonormativity: The sexual politics of neoliberalism. I: *Materializing Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics*, red. af Russ Castronovo & Dana D. Nelson. Durham: Duke University Press. S. 175–94.
- Fraser, Nancy, 1995: From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a 'post-socialist' age. I: *New Left Review* 1/212. S. 68–93.
- Hall, Kira, 2013: »It's a hijira«: Queer linguistics revisited. I: *Discourse & Society* 24. S. 634–642.
- Halperin, David, 1995: *Saint Foucault: Towards a Gay Hagiography*. New York: Oxford University Press.
- Hawker, Nancy, 2019: *The Politics of Palestinian Multilingualism: Speaking for Citizenship*. London: Routledge.
- Heller, Monica, 2007: Bilingualism as ideology and practice. I: *Bilingualism: A Social Approach*, red. af Monica Heller. Basingstoke: Palgrave Macmillan. S. 1–22.
- Hill, Jane, 1995: The voices of Don Gabriel: Responsibility and self in a modern Mexican narrative. I: *The Dialogic Emergence of Culture*, red. af Dennis Tedlock & Bruce Mannheim. Urbana: University of Illinois Press. S. 97–147.
- Hyltenstam, Kenneth, Axelsson, Monica & Lindberg, Inger, 2012: Inledning. I: *Flerspråkighet – en forskningsöversikt*, red. af Kenneth Hyltenstam, Monica Axelsson & Inger Lindberg. (Vetenskapsrådets rapportserie 5:2012.) Stockholm: Vetenskapsrådet. S. 7–10.
- Irvine, Judith. 1989: When talk isn't cheap: Language and political economy. I: *American Ethnologist* 16(2). S. 248–267.
- Isin, Engin F., 2008: Theorizing acts of citizenship. I: *Acts of Citizenship*, red. af Engin F. Isin & Greg M. Nielsen. London: Zed Books. S. 15–43.
- Jagose, Annamarie, 1996: *Queer Theory: An Introduction*. New York: NYU Press.
- Kimmerling, Baruch, 2001: *The Invention and Decline of Israeliness: State, Society and the Military*. Berkeley: University of California Press.
- Kulick, Don, 2005: Four hundred thousand Swedish perverts. I: *GLQ: A Journal of Gay and Lesbian Studies* 11. S. 205–235.

- Kulick, Don, 2009: Can there be an anthropology of homophobia? I: Homophobias: Lust and Loathing across Time and Space, red. af David A. B. Murray. Raleigh: Duke University Press. S. 19–33.
- Lanker, Agnes, 2020: Am I the only one wondering who might be queer? Perspektiv på seksualitet inom flerspråkighetsforskningen. Examensarbete 1. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Levon, Erez, 2010: Language and the Politics of Sexuality: Lesbians and Gays in Israel. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- McClintock, Anne, 1995: Imperial Leather: Race, Gender and Sexuality in the Colonial Conquest. New York: Routledge.
- McCormick, Tracey Lee, 2019: Where is the queer critique of same-sex marriage in South Africa? I: African Studies 78(1). S. 1–12.
- Milani, Tommaso M. & Jonsson, Rickard, 2012: Who's afraid of Rinkeby Swedish? Stylization, Complicity, Resistance. I: Journal of Linguistic Anthropology 22(1). S. 44–63.
- Motschenbacher Heiko & Stegu, Martin, 2013: Queer Linguistic approaches to discourse. I: Discourse & Society 24. S. 519–535.
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa, 2001: Living Narrative: Creating Lives in Everyday Storytelling. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Petersen, Michael N., 2011: »...med et regnbueflag i hånden«: Fortællinger om homoseksuelle inklusioner og homonationalisme. I: Lamba Nordica 24(2–3). S. 41–68.
- Pappé, Ilan, 2006: A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pappé, Ilan. 2012: The Idea of Israel: A History of Power and Knowledge. London: Verso.
- Plumly, Vanessa D., 2016: Refugee assemblages, cycles of violence, and body politic(s) in times of »celebratory fear«. I: Women in German Yearbook: Feminist Studies in German Literature & Culture 32. S. 163–188.
- Pollak, Alexander, 2008: Analyzing TV documentaries. I: Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences, red. af Ruth Wodak & Michal Krzyzanowski. Basingstoke: Palgrave Macmillan. S. 77–95.
- Quijano, Anibal, 2002: The return of the future and questions about knowledge. I: Current Sociology 50(1). S. 75–87.
- Sauntson, Helen, 2008: The contributions of queer theory to gender and language research. I: Kate Harrington, Lia Litosseliti, Helen Sauntson & Jane Sunderland (red.): Gender and Language Research Methodologies. Basingstoke: Palgrave Macmillan. S. 271–282.
- Seidman, Steven, 2002: Beyond the Closet: The Transformation of Gay and Lesbian Life. New York: Routledge.
- Shafir, Gershon og Peled, Yoav, 2002: Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stroud, Christopher, 2001: African mother-tongue programmes and the politics of language: Linguistic citizenship versus Linguistic Human Rights. I: Journal of Multilingual and Multicultural Development 22. S. 339–355.

- Stryker, Susan 2008: Transgender history, homonormativity, and disciplinarity. I: *Radical History Review* 100. S. 145–157.
- Warner, Michael, 1993: Introduction. I: *Fear of a Queer Planet*, red. af Michael Warner. Minneapolis: University of Minnesota Press. S. vii–xliv.
- Winlund, Anna, 2020: »Man kan tänka men inte säga» – förhandlingar om heteronormativitet inom grundläggande språk- och litteracitetsundervisning för nyanlända ungdomar. I: *Nordand* 14. S. 142–157.
- Yuval-Davis, Nira, 1997: *Gender and Nation*. Thousand Oaks: Sage.